

N

Vasa Elektriskas
kundtidning
2 | 25

e

tt

e

LÄS VÅRA
TIPS FÖR
NATUR-
UTFLYKTEN!

Torgparlamentet
i Vasa fyller
40 år

Vassröjning
hjälper Östersjön

Rabarber
kröner
rulltårtan

Nytt uppsving för dansbanor

FOTO CHRISTOFFER BJÖRKLUND

Datasäkerhet i framkant

I dagens digitaliserade värld är cybersäkerheten en av de viktigaste frågorna för både privatpersoner och företag. Teknologier utvecklas i snabb takt och medför också nya risker. Därför är det viktigt också för oss inom koncernen Vasa Elektriska att hålla oss ajour och skydda våra kunders data på bästa möjliga sätt.

Cyberattacker är idag mer utvecklade och varierande än förr. Företag (och även privatpersoner) drabbas dagligen av skadeprogram, nätfiske och överbelastningsangrepp. För att kunna avvärja dessa ska man ständigt vara på alerten, utbilda sig och investera i de nyaste säkerhetsmetoderna.

Vår prioritet är att skydda kundernas data. Cyberkriminella är ständigt ute efter människors privata och ekonomiska uppgifter och känslig företagsinformation. Därför har vi i många år kontinuerligt satsat på att förbättra vår egen cybersäkerhetsberedskap. För närvarande förbereder vi oss på att avlägga ett datasäkerhetscertifikat för att kunna vara säkra på att våra skyddsåtgärder hela tiden är uppdaterade och klarar utmaningen som det ständigt växande och alltmer komplexa cyberhotet innebär.

Förebyggande är det bästa försvaret mot cyberhot. Vi utbildar vår personal och våra samarbetspartners kontinuerligt i hur vi kan upptäcka och förebygga eventuella risker. Dessutom följer vi aktivt med förändringar i vår cybermiljö och uppdaterar våra system och verksamhetssätt för att de ska motsvara förändrade omständigheter. Våra kunder ser detta i till exempel vår kundkommunikation.

Cybersäkerhet är en process som kräver ständig uppmärksamhet och anpassningsförmåga – även för våra kunder. Vårt engagemang i att skydda våra kunders data utgör en stark grund på vilken vi bygger förtroende och säkerhet. Tillsammans kan vi säkerställa att även din information är skyddad och den digitala världen förblir säker för oss alla.

Vesa Perkiö
datasäkerhetschef

Innehåll

Temaartikeln i detta nummer handlar om dansbanekulturen som fått ett nytt uppsving. Dansbanor befolkas med ny ung publik som har hittat inspiration till dans på sociala medier, musiken har blivit mångsidigare och nya fräscha artister har blivit storfavoriter. Vad är hemligheten bakom den nygamla trenden?

- 3 Bra fråga**
Varför pirrar det i magen på berg-och-dalbana?
- 4 Tema**
Ny tid för dansbanor
- 12 Överbra nyheter**
Vassröjning ska hjälpa Östersjön
- 14 Smartare liv**
Så planerar du en lyckad naturutflykt
- 16 Ilag**
Torgparlamentet är ett andra hem
- 20 Aktuellt**
Läs om bl.a. återkommande sommarjobbare, förnyad Onlinetjänst, utbyte av fjärrvärme-mätare och fördelar med kvartsmätning.
- 24 Föregångarna**
Bättre alternativ till cement
- 26 Korsord**
- 27 Recept**
Rabarberdags!

Koncernen Vasa Elektriskas kundtidning

Följande Nette utkommer 10/2025
Postadress: PB 26, 65101 Vasa
Besöksadress: Kyrkoesplanaden 0, 65100 Vasa
Växel: 06 324 5111
Kundtjänst: 06 324 5750, kundtjanst@vasaelektriska.fi
Felanmälningar till Vasa Elnät: 06 324 5710
(24 h, samtalen spelas in)
Internet: www.vasaelektriska.fi
ISSN: 1458-7297

Produktion: Aller Ideas
Chefredaktör: Mikaela Jussila,
nette@vasaelektriska.fi
Redaktionskommitté: Oona Björkbacka,
Johan Eriksson, Marko Hakamäki,
Mikaela Jussila, Mirja Kohtamäki
Tryckeri: UPC Print
Pärmbild: Kirsi-Marja Savola

4041 0948
Painotuote

Varför pirrar det i magen på berg-och-dalbana?

Text **ELINA VIRONEN**

Om du någonsin har åkt berg-och-dalbana känner du säkert till känslan som uppstår när du åker upp- eller nerför en brant lutning: det suger i magen.

Känslan får sin förklaring av hur vi förnimmer tyngden. Tyngden påverkas av jordens gravitation, men också av acceleration. När du ligger på en strand eller sitter på en uteservering så känner du tyngden. Det är din kropp van vid.

Men när accelerationen kommer med i ekvationen – du sitter i en vagn som åker allt fortare på en berg-och-dalbana – så varierar förnimmelsen av tyngden. När du åker uppåt känns tyngden större, och när du åker neråt känns det som om tyngden minskar. Och när du befinner dig i fritt fall kan du vara helt tyngdlös en kort stund.

Den förändrade tyngdförnimmelsen gör sig påmind i synnerhet i bukhålan

eftersom de inre organen, till exempel magsäcken och tarmen, kan röra sig där. När resten av kroppen åker fort i samma takt som vagnen på berg-och-dalbana så kommer de inre organen lite efter och pressas uppåt eller neråt. Dessutom töjs de strukturer som håller organen på plats. Detta känns som ett sug i magen när nervcellerna informerar hjärnan om att de inre organen rör sig.

Du kan förnimma samma känsla på en biltur om det finns branta uppförs- eller nerförsbackar på vägen.

Ju mer massa det finns i bukhålan, desto starkare blir reaktionen på att tyngdförnimmelsen förändras. Om du äter mycket innan du åker berg-och-dalbana kan suget i magen kännas starkare. Det är dock ingen god idé att testa det eftersom man då kan bli illamående.

Som expert intervjuades **Pekka Koskinen**, professor i fysik och vice direktör för undervisning vid universitetet i Jyväskylä.

Text JOHANNA TILUS Foto KIRSI-MARJA SAVOLA

Ny tid för dansbanor

Dansbanetraditionen har fått nya nyanser. Allt yngre har hittat sin väg till dansbanorna – ofta inspirerade av sociala medier – och dansmusiken har ett fräscht sound. Besökare lockas också med temakvällar och dansundervisning.

Budskapet lyder: dans gör gott, och alla är välkomna.

Vandabon Aada Raita-aho är ute och dansar nästan varje helg. Vanligtvis går hon till dansbanor i närheten, men ibland blir det en längre tur. Dansintresset har varit uppslukande och gett henne många nya bekanta. "På en dansbana ser man att folk har kommit för att ha roligt." Raita-aho studerar till socionom och arbetar på ett daghem. Hon har också dansat till musik med barnen på daghemmet, men pardanser har hon inte lärt barnen - i alla fall inte än.

Aada Raita-aho, 24, från Vanda blev biten av en dansbanefluga för ungefär fem år sedan när hon hade börjat på en pardanskurs för studeranden tillsammans med sin barn-
domsvän **Aino**.

"Jag var så begeistrad i början att jag kunde gå på danskurs varje kväll under veckan och sedan gå ut och dansa på helgerna. Nuförtiden blir det kanske två danslektioner i veckan, men fortfarande hittar man mig på ett dansställe nästan varje helg."

Första gången besökte Raita-aho en dansbana som barn tillsammans med Aino och hennes familj.

"Vi trivdes jättebra på dansbanan redan då. Vi såg hur de andra gjorde och försökte härma dem. Fast för det mesta hängde vi bara och njöt av stämningen."

Idag går Raita-aho ut och dansar med ett gäng vänner. De samåker och delar på bensinkostnaderna.

"Men till exempel sommardansbanan Pavi och Tulisuu delma i Vanda kan man åka till kollektivt också."

Ibland åker Raita-aho längre bort. Det kan bli en ett par timmars resa om det till exempel spelar ett bra band på en ny dansbana.

"Mina favoriter är *Taikakuu* och *Hurma*. Dessutom tycker jag väldigt mycket om *Energia* och *Antti Ahopelto & Etiketti*", räknar hon upp.

Avspänt att bjuda upp fritt

Vals, swing, tango, humppa... Raita-aho berättar att hon kan alla dansbanedanser, men hennes favoriter är finsk tango och "tryckare", det vill säga långsam slowfox och bachata som är en sensuell dans från Dominikanska republiken.

"De danserna är var min styrka ligger, och jag gillar musiken. Inom bachata tycker jag mest om sensual bachata där det framhävs hur man använder kroppen och har ett slutet dansgrepp."

På helgerna går Raita-aho ofta på bachatafester där DJ:n bara spelar bachata hela kvällen.

"De festerna skiljer sig från dansbanan också i att det inte finns någon etikett för vem som bjuder upp och att man inte behöver dansa två låtar med samma person."

Raita-aho vill bryta den stereotypa uppfattningen att det i pardans alltid är mannen

som för och damen som följer.

"Var och en kan dansa i den roll hen vill! Själv tycker jag om båda rollerna, men eftersom jag har övat mer på att följa är den rollen mer bekant för mig."

På många dansbanor är det fortfarande traditionellt "herrarnas" med damer som står i led och väntar på att bli uppbyggda största delen av kvällen. Men Raita-aho har till sin glädje också sett "förarnas" och "följarnas" och "fritt" på många dansbanor.

"Jag tror att det blir allt vanligare med att vem som helst får bjuda upp, vilket är skönt. När man står i led och väntar på att bli uppbyggd, så känns det lite som om att man blir utvärderad. När jag började gå på dansbana stod jag oftast inte i led eftersom det kändes skrämmande och konstigt. Jag blev nog uppbyggd ändå."

Blommig klänning är inget måste

Raita-aho ser mycket på dansvideor i sociala medier. Förra sommaren upptäckte hon att dansbanedans hade blivit trendigt bland ungdomar.

"Det märktes tydligt också på dansbanorna. Plötsligt fanns det jättemånga unga kompisgäng som hade kommit för att se hurudan stämning det var på banan. Det var superfint."

Raita-aho har tillsammans med ett gäng vänner skapat ett Instagram-konto som heter Lavalovelies.

"Det är meningen att vi ska lägga ut videor där vi ger idéer och tips för dansbanedanser."

Raita-aho ser fram emot en svettig sommar.

"Det blir varmt när man dansar! Det är helt underbart att många sommardansbanor ligger vid en sjö. Då kan man ta sig ett dopp innan man ger sig i väg hemåt."

I högsommarvärmen tar Raita-aho gärna på sig en lätt klänning eller t-shirt och shorts. I motsats till vad många tror är det inte ett måste med en blommig klänning på dansbana.

"Var och en får ha sin egen stil på dansbana. Själv har jag oftast kjol eller ett par snygga byxor med topp", säger Raita-aho.

Dansen är ändå det viktigaste.

"Dans är ett härligt sätt att uttrycka sig själv. Det är en helt magisk känsla när musiken spelar i bakgrunden, och du hittar en ordlös kontakt med din danspartner." ●

Aada Raita-aho gick på sin första pardanskurs när hon var 16. "Innan dess hade jag dansat solodanser, och därför var det roligt att öva på danser där man har ett nära grepp, till exempel vals och fox."

Raita-ahos favorit är Kolmilämmi dansbana i Hausjärvi. "Det är en ganska liten men sympatisk dansbana, och miljön vid en sjö är helt underbar. Jag har kommit hit sedan jag var barn."

Folk blir vanligtvis nyfikna när Raita-aho berättar om sitt dansbaneintresse. "Många blir överraskade över att de fortfarande finns och berättar att deras mor- eller farföräldrar brukade gå på dansbana. Varje gång jag har tagit en nybörjare till en dansbana har jag fått höra att man genast känner den underbara stämningen."

FOTO ISTOCK

2 Livemusik lockar besökare

Ett av de mest imponerande elementen i dansbanefenomenet är en riktig orkester. Man behöver inte ens dansa för att njuta av musiken.

"Man kan komma till dansbanan bara för att njuta av stämningen och livemusiken. Även inträdet är relativt förmånligt jämfört med biljetter till konserter eller festivaler."

På senare år har i synnerhet unga schlagerorkestrar ökat populariteten för dansbanor.

Men man dansar inte bara till schlagermusik. Många artister har gjort dansbanevänliga versioner av modern popmusik.

"Det är inte längre bara *Metsäkukkia* eller *Paratiisi* som spelas på dansbanor. Exempelvis har bandet *Hurma* gjort en dansbar version av Käärijäs *Cha Cha Cha* som de spelar på dansbanor."

4 skäl varför dansbanor är inne (igen)

1 Videor på sociala medier inspirerar

Kultuurhistorikern och faktaboks-författaren **Henna Karppinen-Kummunmäki** har varit en regelbunden dansbanebesökare sedan hon var kring 20 år. Hon går ut och dansar året om. Hon är glad över att dansbänkulturen så småningom återhämtat sig efter coronaåren och det har kommit ny publik på banorna, i synnerhet unga.

"En uppenbar förklaring till att de unga hittat till dansbanorna är sociala medier. Videor som folk delar där sänker

tröskeln till att komma och på plats se hur det är."

Det var också hennes avsikt när hon år 2020 gav ut boken *Lavatanssien hurma – Keinu kanssani* (ungefär "dansbanans tjusning – gunga med mig").

"Jag ville skriva en bok om danssetiketten, hur man klär sig och vad som händer på dansbanan. Jag vill även uppmuntra folk till att gå på dansbana. Själv kom jag in i dansbänkulturen redan som barn med mina föräldrar."

FOTO NINA RAUTIAINEN

3 Temakvällar ger lite extra

Förutom med folkkära artister lockar dansbanor nya besökare med olika evenemang, till exempel temakvällar med olika musikstilar.

”Kvällar med latinamerikansk musik är alltid väldigt populära. Då dansar man till exempel salsa och bachata. Och till exempel på dansbanan Kapakanmäki i Tuulos har de en nostalgikväll i augusti där man uppmuntrar folk att klä sig i 1950-talsstil eller anlända i en gammal amerikanare.”

Ofta ingår dansundervisning i inträdesbiljetten till dansbanan.

”När man kan öva lite på en dans i början av kvällen så har man också lägre tröskel för att våga pröva på helt nya danser.”

Karppinen-Kummumäki gick själv på en danskurs med sin make under en helg i början av året.

”Jag har dansat sedan jag var kring 20, men jag tänkte utbilda min make till min nya danspartner. Målet är att vi ska gå och dansa tillsammans i sommar åtminstone på Pavi i Vanda.”

4 Hälsofördelarna är enorma

Dans är ett roligt sätt att förbättra fysisk hälsa och balans. Dessutom gör det gott för psykisk hälsa. Det finns flera undersökningar som visar att dans kan minska stress och lindra depressionssymtom.

”Dans kan även förebygga demenssjukdomar. Man måste ju koncentrera sig på stegföljder när man dansar!”

Man går inte på dansbana bara för att dansa, utan det är en social händelse där gemenskapen spelar en viktig roll. Många går ut och dansar tillsammans med vänner, men Karppinen-Kummumäki tycker att man mycket väl också kan besöka dansbanor på egen hand.

”Redan efter ett par besök är man i alla fall flyktigt bekant med andra stammisar. Jag vill speciellt uppmuntra män att gå ut och dansa. Kvinnor är nästan alltid i överväldigande majoritet, och varje förare är säkert efterfrågad!”

BILDER DANSBANOR

Dansbaneturné runt Finland

Vad sägs om en semesterresa med dansbanor som etapper i sommar? Det finns fina platser att uppleva överallt i Finland.

KALLIOJÄRVI / STORKYRO Dansbanan mellan Vasa och Seinäjoki är känd för sin stora och soliga uteservering vid en gammal stenbrottssjö. Det finns även ett badställe, en sommarteatert och en minigolfbana, samt stugor och husvagnsområdet Lukkuhaka för övernattnig.

IITIÄ / VILLMANSSTRAND Dans både på dagen och kvällen. Dessutom kan man roa sig med karaoke eller pilkastning. Efter danskvällen kan man äta något smått i kaféet eller vid korvkiosken på gården.

SYVÄLAHTI / KANGASNIEMI Underhållningscentret Syvälahti ligger i Södra Savolax vid den vackra landskapssjön Puula och kan även nås med båt. Den traditionsrika dansbanan har varit i tjänst sedan 1952. Syvälahti är känt för sina stämningsfulla danskvällar och mångsidiga kulturevenemang.

NUIJAMIESTEN LAVA / YLIKIIMINKI Den naturskönt belägna dansbanan vid ån Kiiminkijoki i Uleåborg har bjudit in till dans i över 60 år. Stället drivs av ett gäng aktiva frivilliga. Det finns även karaokerum och disco för de yngre samt tre restauranger och ett område för husvagnar och -bilar.

SALAMAKALLIO / RAUMA Den vackert belägna dansbanan är uppförd på 1950-talet och utbyggd senare. Stället är fortfarande välbesökt. Utöver den traditionella dansbanestämningen är Salamakallio känt för sitt fina kaféutbud: urvalet är brett, även för dem som föredrar glutenfritt.

VALASRANTA / YLÄNE Den vid Pyhäjärvisjön i Egentliga Finland belägna dansbanan har sagts vara den vackraste i hela landet. Utöver de fantastiska vyerna har den en trevlig uteservering och en välsorterad kafébar. Alldeles i närheten finns också en campingplats. I juli anordnas här ett dansläger med dansbanedanser och som är störst i sitt slag i Finland.

Komiat är trummisen Eero Nummela, basisten Juho Eskola, sångaren Aleksí Yli-Sissala, dragspelaren Antero Linden och gitarristen Samuel Järvinen.

FOTO NIINA RAUTAINEN

Komiat önskar alla välkomna!

Komiat som spelar dragspelsbaserad schlagermusik har blivit ett av de hetaste dansbanden just nu. De drar speciellt ung publik till dansbanorna. Och unga är de själva också.

Komiat jämför dansbanor med festivaler eller biobesök: man behöver inte kunna något speciellt för att njuta av en ljus sommarkväll till toner av livemusik.

”På våra spelningar kan det stå 17-åringar i första led som hör gamla fina *Juokse sinä humma* första gången i vår coverversion och tänker wow, vilken låt!”, säger sångaren **Aleksí Yli-Sissala**.

Komiat är ett dansband med musiker från Södra Österbotten och Egentliga Finland som började åka runt och uppträda för sju år sedan. I början var de först och främst ett coverband. Idag spelar de också egen musik. Deras singel *Kaiho sielu* klev upp på topp 50-listan på Spotify i vår.

”Vår andra skiva kom ut tidigt på sommaren, och därmed börjar vår

låtlista förändras i den riktningen att klassiker snarare är en trevlig krydda bland vår egen musik”, säger trummisen **Eero Nummela**.

Bandet har fått mycket beröm för den glada stämningen och samverkan med publiken på spelningarna.

”Vi spelar inte från noter när vi står på scen. Vi har lärt oss låtarna utantill för att vi ska kunna vara närvarande med publiken under spelningen”, berättar Nummela.

Det har också varit mycket prat om hur unga bandmedlemmarna är och hur de har lyckats locka mycket ny publik, och speciellt unga, till dansbanor.

”När vi började var det många som förundrade sig över varför unga

människor har valt att spela schlager. Den allmänna uppfattningen verkade vara att schlagermusik är lika med illa spelade utslitna låtar”, säger Nummela.

De här fördomarna har Komiat brutit på sina spelningar men också på Instagram och TikTok.

”Sociala medier är en snabb kanal där vi kan promota vårt material och hitta nya lyssnare”, berättar Yli-Sissala.

....

Dans är ändå bara en del av dansbaneupplevelsen.

”Det är jättefint om folk vill dansa på våra spelningar, men det är ingen förutsättning. Dansbana är en avslappnad folkfest. Det är klart att man ska veta bete sig och ha god ton och respekt för alla, men annars är alla välkomna att njuta av dansbanestämningen”, säger Nummela.

Men om dansgolvet kallar, ger Komiat råd – bland annat på videor på Instagram och TikTok – om hur man snabbt kommer i gång med pardans.

”Om man klarar fox eller kan göra fotombyte och kommer ihåg att röra sig moturs på dansgolvet utan att stöta i andra, så kan man i praktiken dansa hela kvällen”, lovar Komiat.

Nya dansstilar fascinerar

En tydlig trend på dansbanorna är att utbudet på dansstilar blir allt bredare. Klassikerna, alltså tango, vals och fox, är fortfarande starka favoriter bland dansfolket, men de har fått sällskap av nya energiska dansstilar som tilltalar i synnerhet unga.

BUGG: Fartfylld swing som har sina rötter i Sverige. Den dansas vanligtvis till toner av snabb schlager- eller popmusik.

FUSKU: Avslappnad och lekfull finsk version av swing som passar till många olika musikstilar.

LATINAMERIKANSK DANS: Förförande tango eller passionerad bachata går hem speciellt hos 20–30-åriga dansvänner.

BILDER ISTOCK

Gallup

Är dansbanor något för dig?

61 %
Javisst!

39 %
Nej tack.

Frågan ställdes på Vasa Elektriskas Instagram Story.

Så här kommer du igång

*Vet du inte hur stegen går i pardans?
Är du nervös inför din dansbanedebut?*

Börja med att lyssna på ett par avsnitt av Tanssimuijat på Spotify. Det är en podcast som är specialiserad på par- och dansbanedans.

Efter det kan du ta en titt på hur det går till på dansbanor på videor på sociala medier. Dessutom delar många dansskolor undervisningsvideor på sina TikTok-konton. Till exempel @tanssikouluplay har bra videor som inviger dig i hemligheterna kring både salsa och tango.

Bra ställen att leta efter dansbanor på olika håll i Finland är till exempel tanssi.net och gramofoni.fi/tanSSIPaikat.

Det finns också projektet Tanssin alkuun (kom igång med dans) som arrangerar avgiftsfria kurser i fox och fusk. Projektet är delvis finansierat av undervisnings- och

kulturministeriet. Det syftar till att sänka tröskeln för att fler ska kunna lära sig grunderna i dans samt att inspirera till dansintresse och en fysiskt aktiv och välmående livsstil. Kurskalendern hittar du på tanssin-alkuun.fi.

Om du föredrar att dansa solo så är kanske lavis något för dig. Det är en rolig korsning av dansbanedans och jumpa. Det är en lätt och svettig träningsform som passar alla dansvänner, oavsett tidigare erfarenhet. Hitta kurser nära dig på lavis.fi.

FOTO SEINÄJOEN TANGOMARKKINAT

Tangokungligheter på tv

Tangomarknaden i Seinäjoki är platsen där det föds nya dansbanestjärnor varje år. I sommar kan festivalen ses på tv på Yles kanaler igen efter ett långt avbrott, och tittarsiffrorna förväntas bli höga. VD:n för Tangomarknaden **Pasi Ojala** tror att efterfrågan på traditionell tango-, schlager- och dansmusik fortfarande är stor.

Tangomarknaden hålls den 9–13 juli. Finalen äger rum lördagen den 12 juli.

Vassröjning ska hjälpa Östersjön

Genom att slå och samla in vassen från stränderna kan övergödningen av Östersjön minskas. Samtidigt skapas nya jobb.

Text JOHANNA TILUS Foto MARI LAHTI

Arbetet för att rädda Östersjön är långt ifrån avslutat, men på vissa håll i de finska vattenområden finns redan tecken på förbättring. En konkret åtgärd är att röja vassruggarna som har erövrat stränderna. Den för många bekanta gräsväxten binder kol men också fosfor och kväve som får blågrönalgerna att frodas.

John Nurminens stiftelses fyraåriga vassprojekt för att skydda Östersjön tog slut vid årsskiftet. Under tiden röjdes vass på upp till 450 hektar på olika håll på den finska kusten. Detta innebär kalkymässigt att stränderna befriades från 1 104 ton blågrönalger.

"Vi ville utreda vilka utmaningar som finns kring slåttorn och insamlingen av vass och vem som skulle kunna vara intresserad av vass som råmaterial", säger **Sonja Jaari**, som är biolog hos John Nurminens stiftelse.

Slåtter på naturens villkor

Jaari är ledare i projektet BalticReed som startades i förrfjol och som går ut på att röja vassruggar på finska, åländska och svenska kuster. Främsta avsikten med det EU-finansierade projektet är att utveckla och testa olika slåttermetoder.

"Det går att röja vass på sommaren och på vintern, till sjöss och på land. Olika slåttermetoder kräver olika utrustning och kompetens", berättar Jaari.

Den första sommaren gick åt till att utarbeta planer och skaffa olika tillstånd. Det var många saker som skulle beaktas.

"Slåtter ska ske på naturens villkor: ekologiskt och hållbart. Det är inte tillåtet att slå vass på sommaren under lek-

och häckningstid. Man ska också ha goda kunskaper om naturskyddsområden och utrotningshotade arter."

Det är inte meningen att utrota vassen helt, utan bara minska den på områdena där vassruggarna har vuxit okontrollerat.

"Vassen har en viktig funktion i naturen. Den binder näringsämnen som sköljs ut i havet från land. Den fungerar alltså lite som ett filter. Dessutom är vassruggar viktiga livsmiljöer för många fågel- och fiskarter."

Inte skräp utan en tillgång

Idag blir största delen av den slagna vassen kvar där den vuxit eller nära stranden, vilket gör att de näringsämnen den bundit hamnar tillbaka i havet. Därför är det viktigt att hitta företag som är intresserade av att utnyttja vassen på ett kostnadseffektivt sätt.

"Kanske den största utmaningen är att man är van vid att se vassen som skräp på stranden, inte som en resurs. Det tankemönstret har vi försökt bryta de senaste åren."

BalticReed arrangerar utbildning och workshopar i både hur man slår vass och hur man utnyttjar den som material. Vass är fortfarande en underskattad naturtillgång.

"Utvecklingsarbetet fortsätter. För tillfället undersöker man möjligheter att använda vass i bland annat isoleringsplattor, vid takbygge och i engångskärl."

Just nu fokuserar projektet på att samla all viktig information i en form där den är lättillgänglig och förståelig.

"Vårt mål är att få markägarna, dem som utför slåtterarbetet och logistikaktörerna att kommunicera med varandra.

Det skulle vara viktigt att till exempel skapa anvisningar om hur man söker flerårigt understöd för att kunna planera sin verksamhet på ett hållbart sätt." ●

FOTO ISTOCK

FAKTA

Östersjön & BalticReed

* Östersjöns största problem är övergödning. Den beror på överflödiga näringsämnen som sköljs ut i havet från lantbruk och leder till att blågrönalger frodas och andra arter dör. Övergödningen bekämpas på flera olika sätt.

* John Nurminens stiftelses projekt BalticReed syftar till att avlägsna näringsämnen genom att slå vass på stränderna på finska fastlandet, på Åland och i Sverige samt att främja utnyttjandet av vass som material. I Finland har man redan röjt 72 hektar vassruggar.

* Det treåriga projektet startades i maj 2023.

Biolog Sonja Jaari har arbetat hos John Nurminens stiftelse i två år. Hennes uppgift som projektledare för BalticReed är att koordinera olika åtgärder i projektet och rapportera till finansörerna. "Jag var tidigare observatör för EU:s miljö-, natur- och klimatprojekt. Efter att länge ha följt med de där projekten utifrån var det naturligt att börja leda dem själv. Det är härligt att få göra saker själv och se resultaten."

Så planerar du en lyckad naturutflykt

Sommaren bjuder in till att vandra i skogar och nationalparker. Med en experts tips får även en nybörjare en lyckad dag och natt i naturen.

Text **ELINA VIRONEN** Bilder **ISTOCK**

Finland är en drömdestination för friluftsmänniskor. Det är nära till naturen överallt, även i städerna. Allemansrätten gör det möjligt för alla att röra sig i och tälta i naturen, oavsett vem som äger marken.

"Den finska naturen är relativt ren och trygg. Vi behöver inte vara rädda för giftiga spindlar eller stora rovdjur. Våra stora rovdjur är i regel rädda för människan och väjer undan för oss", säger specialexpert **Susanne Blomqvist** från Suomen Latu – Friluftsförbundet i Finland.

Vett och etikett gäller ändå också i naturen. Kom ihåg att inte störa djur och lämna inte skräp eller andra spår efter dig. Att göra upp eld ingår inte i allemansrätten, utan då ska man be om lov från markägaren. Du kan lära dig mer om hur man ska bete sig på naturutflykt på luontoon.fi, som Forststyrelsen upprätthåller.

Där finns ordningsregler för alla friluftsområden på en och samma webbsida.

"Exempelvis har nationalparkerna utmärkta platser för var man får tälta och göra upp eld. Innan man gör upp eld ska man alltid kontrollera om det råder en varning för skogsbrand i området."

3 VIKTIGA TIPS FÖR NATURVANDRAREN

1 Börja på nära håll

"Det lönar sig att börja friluftslivet i en närliggande skog. Då är vägen hem inte alltför lång och svår. Att övernatta ute kan man öva på i sin egen trädgård där man känner sig trygg. Då blir tröskeln lägre för att ge sig ut i naturen", tipsar Susanna Blomqvist från Suomen Latu.

Du kan hitta intressanta friluftsområden till exempel på luontoon.fi. Där finns en karta med alla 41 nationalparker i Finland, sju platser som ingår i Unescos världsarvslista och en uppsjö av guidade friluftsleder.

Av kartan framgår också vilka faciliteter, så som toalett, dricksvatten och plats

för lägereld, lederna har. Det finns även tillgänglighetsanpassade leder där man kan färdas med rullstol eller barnvagn.

Lederna på kartan är uppdelade i lätta och svåra. Börja med de lätta med mindre höjdskillnader och tydliga informationstavlor.

Blomqvist påminner om att man tar sig fram långsammare i naturen än på trottoaren. Välj alltså en led som du hinner gå inom önskad tid.

"När man är ute och vandrar går man vanligtvis 2–4 kilometer i timmen. Ju större höjdskillnaderna är, desto långsammare går det."

2 Hyr eller låna utrustning

Ta på dig väderriktiga kläder och skor med bra grepp när du ska ut på en dagsutflykt. Packa med mat, ett extra par sockor och kanske en varm pausjacka och en regnrock.

"Det är också bra att ha ett första hjälpen-kit med åtminstone plåster, förbandsmaterial, rymdlakan och fästingtång. En visselpipa kan också vara på sin plats i nödsituationer", råder Blomqvist.

Tänker man övernatta i naturen ska man vara bättre utrustad: en stor ryggsäck, sovsäck och eventuellt ett tält eller en hängmatta att sova i.

Att dricka tillräckligt är någonting man absolut inte ska glömma. Cirka tre liter per dygn och person är en bra mängd. På längre turer kan man fylla på vatten från rena sjöar, men kom ihåg att koka vattnet.

"Har man ett stormkök med sig behöver man inte oroa sig för om eldplatsen är överbefolkad."

Man behöver inte köpa egen friluftsutrustning med en gång, utan det går att låna eller hyra vandringsgrejer till exempel på Forststyrelsens naturrum eller från Suomen Latu.

"Det kan vara på sin plats att öva på hur man använder utrustningen, till exempel slår upp tältet, innan man åker iväg."

Blir man på allvar frälst på friluftslivet är det en god idé att också lära sig använda karta och kompass.

3 Tänk på säkerheten

Säkerställ i förväg att någon vet var du ska vandra och när du tänker komma tillbaka. Kontrollera på kartan var de närmaste vägarna och bebodda områdena finns. Där kan du söka hjälp om du råkar i nöd.

Ladda ner appen 112 Suomi på din mobil innan du åker iväg. Appen förmedlar nödcentralsverket din exakta position när du ringer 112.

"Det är bra eftersom det inte finns några adresser mitt i skogen."

Somliga har med sig en "dum telefon" när de ger sig ut i naturen. Den har längre batteritid än en smartmobil.

"Jag brukar ha en smartmobil och en powerbank med mig. Om det regnar så lägger jag telefonen i en minigrip-påse, för om telefonen blir blöt kan den sluta fungera."

KÄLLOR: luontoon.fi, suomenlatu.fi

"Jag kommer till torgparlamentet eftersom vi träffas lagom till morgonkaffet och det är alltid bra snack", säger Pentti 'Pena' Sauso som är före detta polis.

Torgparlamentet är ett andra hem

Text **ELINA VIRONEN** Foto **PÄIVI KARJALAINEN**

Ett tiotal män samlas varje dag på kaféet vid Vasa torg. Det är en tradition som föddes redan för 40 år sedan. Vid kaféborden löper snacket och man finns där för varandra.

Torgparlamentet består av Heikki Kilpiö (främst), Sture Borgar, Kauko Vainio, Allan Mäenpänen (till v.), Mikko Korkeamäki, Bertil Björklöv, Mauri Ratilainen, Heikki Kallio, Erkki Komsu, Börje Nyman, Nisse Pellas, Pentti Sauso och Esko Malmi. Ett par medlemmar saknas i bilden.

Ägarparet i Amore-kaféet lagade en kosovansk jullunch till torggänget år 2024.

Heikki Kallio är en aktiv medlem i torgparlamentet och var också med om att bilda gruppen.

Heikki Kallio, Mauri Ratilainen, Bertil Björklöv, Sture Borgar och Pentti Sauso tycker torgparlamentet är som skönast när man kan sitta ute. "Då är det en riktig session", säger Sauso.

Matti "Mäkkärä" Mäkinen

I torgparlamentet kan man prata om sådant som man inte pratar om hemma. I bilden Bertil Björklöv och Pentti Sauso.

Heikki: "De första kommer vid tiotiden, och vi sitter här till tolv. Oftast är vi ungefär 12–15 personer."

Allan: "Jag har varit med i vårt torgparlament i flera årtionden. Jag promenerar eller cyklar hit sju dagar i veckan. Det är en viktig rutin."

Kauko: "Om man inte kom hit skulle man inte ha något socialt liv alls."

Esko: "Bara frun och tv:n. Det blev en paus på nästan en vecka då jag var på sommarstugan, och jag längtade nog hit. Torgparlamentet är ett andningshål."

Sture: "Det är ju vetenskapligt bevisat att socialt umgänge håller en vid liv."

Mauri: "Visst måste man äta också allt emellanåt."

Nisse: "Det här är vårt andra hem."

Heikki är vår organisatör. Han sköter allting."

Heikki: "Torgparlamentet fick sin upprinnelse för 40 år sedan när vi började träffas på kafé Maippi på Vasa torg. Det var en liten kiosk som bara var öppen på sommaren. Senare flyttade vi inomhus för att också kunna träffas på vintern."

Sture: "På den tiden träffades vi bara då och då, inte varje dag som nu när vi är pensionerade."

.....

Mauri: "Vi är alla från Vasa. Här ser man bekanta från alla skeden i livet."

Sture: "Mauri jobbade i samma grossistfirma där jag var springpojke när jag var liten."

Heikki: "Sture och jag är gamla körkompisar. Nuförtiden sjunger vi i seniorkören Wasa Sångargille."

Mauri: "Vi har nästan alla jobbat i olika yrken."

Heikki: "Alla är välkomna, men man ska ha sinne för humor."

Sture: "Det finns sådana som vi inte godkänner i gänget om de sysslat med någonting grovt som inte passar ihop med vårt tankesätt och inte är allmänt acceptabelt."

Heikki: "Här pratar vi inte om politisk åskådning eller religion. De är var och ens personliga saker. Fast vi hade nog en

riksdagsledamot bland oss, framlidne **Markku 'Mape' Mäntymaa**, som ordnade ett besök till riksdagshuset. Vi åkte dit med egen buss. Det var en fin resa."

Sture: "Vi gör ju inga dåliga resor."

Heikki: "Vi gör en kryssning till Sverige varje år. Vi åker från Vasa till Umeå och tillbaka."

Kauko: "När **Konsi** fyllde 90 åkte vi båt och söp."

Esko: "Ja, man orkade knappt ta ett litet glas vin."

.....

Esko: "Om någon inte dyker upp en dag så frågar man sig nog om det har hänt något."

Pentti: "Och man ringer efter honom."

Nisse: "Vi tar hand om varandra."

Esko: "Javisst, för det mesta psykiskt. Här får man prata om sånt som man inte får tala om hemma."

Nisse: "Vi pratar om allt som är dagsaktuellt, såsom sport."

Heikki: "Här håller man på med till exempel fotboll, trav och bobbil."

Nisse: "Alltså vi tittar på det på tv."

Kauko: "Ett viktigt tema är alltid vad Mauri har ätit. Det pratar vi om nästan varje dag."

Mauri: "Idag har jag ätit en gravlaxmacka."

Esko: "Men känslor och sånt blir det inte så mycket av så här män emellan."

Matti: "Pratar du om känslor med din fru då?"

Esko: "Självljart."

Mäkkärä: "Jag med. Vi har varit gifta sedan 1966, så vi vet nog hur den andra känner sig."

.....

Sture: "Oftast dricker vi bara kaffe, men om någon fyller jämnt måste han nog bjuda på tårta också."

Esko: "Vi är tre som är födda år 1954 och fyllde alltså jämnt ifjol, så det blev tårta flera gånger."

Mauri: "Frun i ägarparet är den bästa tårtbagaren i Vasa."

Allan: "De är helt fantastiska båda två."

FAKTA

Torgparlamentet i Vasa

* **ELDSJÄLEN Heikki Kallio** har döpt gruppen till Vaasan Virallinen Toriparlamentti (Vasa Officiella Torgparlament).

* **GRUPPEN TRÄFFAS** varje dag kl. 10–12 på kaféet Amore Icecream & Waffles vid Vasa torg.

* **DET FINNS FLERA** torgparlament i Vasa, men det här har störst antal deltagare.

* **MEDLEMMARNA** är mellan 71 och 90 år.

* **BLAND MEDLEMMARNA** finns före detta poliser, bilhandlare, försäljningsagenter, yrkeslärare och företagare.

De är de tredje ägarna till kaféet. Det tog en tid innan de lärde känna oss, men nu skrattar frun åt våra historier ibland."

Heikki: "Ifjol lagade de en kosovansk jullunch speciellt för oss."

Nisse: "Det var god mat, inte alltför kryddat."

.....

Heikki: "Ifjol flyttade två av oss till ett annat torgparlament. Vi gick alla på begravningsarna."

Sture: "De var våra vänner från flera årtionden tillbaka. Den ena av dem kom ihåg alla namn. Han var vår Google. Han lever alltid i våra minnen."

Nisse: "Alltid. När han inte längre orkade komma till torget själv så hämtade alltid någon honom med bil."

Sture: "Vi sammanträder år efter år eftersom vi är en så likasinnad grupp."

Heikki: "Ja, här är det alltid bra snack. Det är trevligt att sitta tillsammans." ●

Andra sommaren på jobbet

Studerandena Anni Väisänen och Ellen Stålmarm är lite av gamla rävär på sitt sommarjobb i kundtjänstteamet på Vasa Elektriska. Nytt i sommar är att de också ska betjäna kunderna på plats.

Text **ELINA VIRONEN**
Foto **CHRISTOFFER BJÖRKLUND**

ELLEN STÅLMARM

Ålder: 23 år
Uppgift: kundrådgivare
Utbildning: studerar fjärde året till klasslärare och studiehandledare vid Åbo Akademi i Vasa
Gör på fritiden: stickar och motionerar

ANNI VÄISÄNEN

Ålder: 23 år
Uppgift: kundrådgivare
Utbildning: studerar tredje året ekonomiska vetenskaper vid Vasa universitet med ekonomirätt som huvudämne
Gör på fritiden: löptränar och läser böcker

Vår servicepunkt på Kyrkoeshplanaden 0, Vasa är öppen på tisdagar och torsdagar kl. 9-15. Välkommen!

1 Hur ser ert jobb ut?

ELLEN: "Vi har kontakt med kunderna per telefon, via e-post och på chatten."

ANNI: "I sommar ska vi också jobba vid servicedisken på Vasa Elektriskas kontor. Det ska bli trevligt att ta mot kunder där, fast jag är lite nervös inför att prata svenska."

ELLEN: "Vanligtvis hör folk av sig för att de vill teckna eller säga upp ett elavtal eller för att de vill fråga om priser. Kunderna är oftast jättetrevliga."

ANNI: "Vi började sommarjobba här i maj 2024 och fortsatte på hösten som timanställda vid sidan av studierna. I sommar får vi två nya medarbetare i vårt team. Det är kul att tänka på att vi själva var i samma situation ifjol. Året har gått jättefort, och nu inser man hur mycket man har lärt sig."

ELLEN: "Vi var ett väldigt roligt gäng studeranden som sommarjobbade här förra sommaren. Vi gick alltid tillsammans på kaffe eller hade lunch på universiteten här i närheten. Det är kul och spännande att lära känna nya människor i sommar."

2 Vad är det bästa med ert jobb?

ELLEN: "Människorna. Vi har ett superteam på tjugo personer."

ANNI: "Det är alltid trevligt att komma till jobbet då vi har så bra gemenskapsanda i teamet. Vasa Elektriska överhuvudtaget är en tät arbetsgemenskap. Vi hälsar på alla, även de vi inte känner. Vad jag dessutom gillar i mitt jobb är omväxlingen. Jag kunde inte ana hur mångsidigt kundtjänstarbetet skulle vara."

ELLEN: "På morgonen kan man ta det lugnt och läsa mejlen. Telefonlinjerna öppnas klockan tio, och senare kan det vara ens tur att svara på chatten eller jobba med att svara på e-posten."

ANNI: "Det som också gör arbetet mångsidigt är att kunder frågar om så många olika saker, såsom elavtal, fakturering, mätare och indrivning."

ELLEN: "Vi har möjlighet att jobba hemifrån, men jag tycker om att komma till kontoret. Då är det lättare att skilja mellan arbete och fritid."

ANNI: "Jag är också för det mesta på kontoret, men ibland jobbar jag på distans hemma eller hos mina föräldrar i Esbo. Jag flyttade från Esbo till Vasa för att studera, och jag tycker Vasa är ett slags mini-Esbo. Allt finns på cykel- eller gångavstånd. Det tar mig bara fem minuter att ta mig till stranden."

3 Vad har ni för karriärdömmar?

ELLEN: "Jag skulle vilja vara studiehandledare på gymnasiet. Men man vet ju aldrig – jag skulle ju kunna fortsätta på Vasa Elektriska också."

ANNI: "Som ekonom kan man arbeta i många olika uppgifter. Jag skulle gärna jobba med hållbarhetsfrågor. Jag skrev också min kandidatavhandling om hållbarhetsrapportering. Men jag skulle kunna göra karriär hos Vasa Elektriska också om det är möjligt."

BILDER ISTOCK

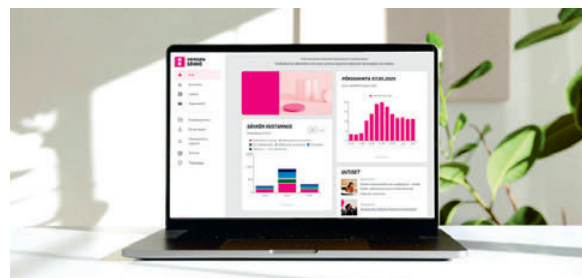
Frågesport om el och överbra husdjur

Vet du vad som är det mest energieffektiva sättet att koka vatten? Eller vad som använder mest el, en plattång eller en hårtork? Bland annat sådana nötter har våra följare på sociala medier fått knäcka på sistone. Gå och kolla och gissa du också!

Under de kommande månaderna är det människans bästa vänner som får sola sig i våra sociala mediers strålkastarljus: vi kommer att presentera ett Överbra husdjur varje månad. Dessutom bjuder vi som vanligt på nytta och nöje i passlig proportion.

Kundrespons

"Som äldre människa fick jag klar och tydlig hjälp och på ett vänligt sätt."

Vi har förnyat vår Onlinetjänst

Vår Onlinetjänst har gått in i ett nytt tidevarv. Du kan nu anpassa tjänsten efter dina behov. Användargränssnittet är tydligt och modernt och lätt att använda även med mobiltelefonens webbläsare. En mycket önskad nyhet är att du nu kan logga in med samma användaruppgifter som på Vasa Elektriska-appen. Logga in på vår webbplats vasaelektriska.fi eller vasaelnat.fi.

Fjärrvärmemätarna byts ut

Vasa Elektriska kommer under åren 2025–2028 att byta ut sina fjärrvärmekunders fjärrvärmemätare. De nuvarande mätarnas fjärravläsning kommer att sluta fungera när 2G-nätverket körs ner i Finland under de närmaste åren, och därför ska alla mätare bytas ut. De nya mätarna fungerar utan 2G-nät.

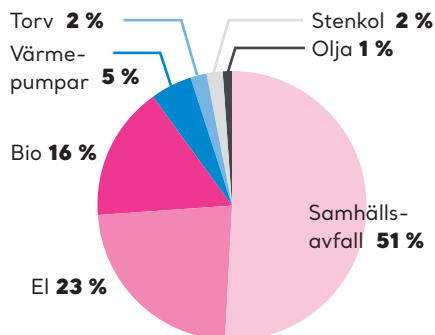
Mätarbytena görs i flera faser under en period på tre

år, så du kan få vänta länge på din tur. Alla gamla mätare kommer dock att bytas ut i sinom tid. Elvera ansvarar för installationen av de nya mätarna. Mätarbytet är avgiftsfritt för kunderna.

En del av Vasa Elektriskas fjärrvärmekunder har redan fått en ny fjärrvärmemätare och berörs i så fall inte av detta projekt. Läs mer: vasaelektriska.fi/matare

Fjärrvärmekällor

Så här fördelade sig energikällorna för fjärrvärme från Vasa Elektriska år 2024:

Fjärrvärmeproduktionens specifika utsläpp år 2024 var 65,2 g/kWh (nyttofördelningsmetoden). För bruk av lätt brännolja och el i fjärrvärmeproduktionen betalades tillverkningskatt på totalt 191 751 € (moms. 0 %)

BILDER I STOCK

Hållbarhetsarbetet framskrider – följ det på vår webbplats

Vi har nu publicerat bland annat uppföljning av vårt hållbarhetsarbete år 2024 och färdplanen för hur vi uppnår koldioxidneutral fjärrvärme. Läs mer om vårt hållbarhetsarbete:

vasaelektriska.fi/hallbarhetsarbete

Byt pappersfakturan till Kivras digipost och delta i utlottning!

I samarbete med Kivra lottar vi ut 3 stycken presentkort på 50 euro till Tiketti.fi bland alla våra kunder som har tagit i bruk den digitala posttjänsten Kivra. I tjänsten kan du smidigt ta emot såväl fakturor som kundbrev. Läs mer och delta: kivra.fi/vasa-elektriska

Fototävlingens vinnare

Under våren samlade Vasa Elnät nya bilder för att dekorera elskåp. Stort tack till alla er som bidrog med era fina foton! Dragningen hade tre lyckliga vinnare: **Saana Kaurala** från Helsingfors vann ett S-gruppens presentkort medan **Alla Synyska** och **Ove Lindström** från Vasa fick varsitt överraskningspris.

Vilken nytta för kvartsmarknaden med sig?

Elhandeln går över till kvartsmätning, och samtidigt börjar prissättningen på börsen följa kvarttimmespriser. Detta möjliggör att elpriserna håller sig på en måttlig nivå även i framtiden, tänker Pekka Salomaa från Finsk Energiindustri rf.

Vad är det frågan om?

Elproduktionen har blivit alltmer omväxlande när en allt större del av elen inom EU produceras med vind- och solkraft. Mätningsintervall på 60 minuter har blivit onödigt långt, och därför övergår elhandeln i Finland, Norden och hela EU till kvartsmätning.

”Stamnätsbolagen vill behandla elmarknaden i kortare tidsenheter för att kunna hålla elsystemet i balans”, förklarar **Pekka Salomaa**, direktör för energimarknader på Finsk Energiindustri rf.

Elpriserna sköt i höjden under energikrisen, men sjönk när det kom in mer förnybar energi på elmarknaden. Enligt Salomaa möjliggör övergången till kvartsmätning att elpriserna hålls på en förmånlig nivå även i framtiden.

Övergången pågår redan. Om du har en elmätare som baserar sig på kvartsmätning, uppmäts din förbrukning på kvarttimmesbasis redan idag. Då kan du följa med din elförbrukning med 15 minuters intervall till exempel på Fingrids Datahubtjänst. När förbrukningen

fördelas på kortare intervall kan man också se i större detalj sådant som inte kommer fram med timmätning.

Elnätsbolagen har till slutet av 2028 på sig att byta ut sina elmätare mot apparater som mäter förbrukning per kvartimme. Utbytet framskrider i olika takt hos olika distributionsbolag. Merparten av kunderna hos Vasa Elnät har redan fått en ny smart kvartsmätare.

Vilka förändringar är på väg för kunder med börselavtal?

I skrivande stund finns ännu inget slutligt schema för när elmarknaden övergår till kvartspriser, men målet är att det sker i oktober. Elförsäljare kan hur som helst också efter övergången fortsätta med timpriser eller erbjuda separata produkter med tim- eller kvartspriser.

I praktiken innebär det inte stora förändringar för börselkunder som vill optimera sin elkonsumtion efter elpriset. Det lönar sig inte att stirra sig blind på enstaka kvarttimmar, utan det gäller att prioritera tidsperioder när medelpriset är lågt.

I motsats till timpriser, som kan variera drastiskt, utvecklar sig kvartspriserna sannolikt i små steg.

”Det kanske minskar stressen för kunder med börsel att priset inte kraftigt går upp under en viss timme, utan förändringen är mer gradvis.”

Om man har automatiserat regleringen av hemmets elförbrukning, kan kvartsprissättningen hjälpa till att minska elräkningen något.

”Sannolikt hittar automatiken lättare de allra billigaste stunderna när elen prissätts per kvart i stället för per timme.”

Och för småproducenter av el?

Om du har solpaneler och själv kan använda största delen av den el de producerar så blir det ingen egentlig förändring i elräkningen.

Tumregeln är fortfarande att det är ekonomiskt mest lönsamt att dimensionera solesystemet efter sin egen elkonsumtion.

Bättre alternativ till cement

Betolar från Kannonkoski i Mellersta Finland producerar för byggbranschen cementfria och utsläppsfattiga lösningar som utnyttjar materialflöden från industrin. Företagets innovationer kan göra stor skillnad eftersom traditionell cementtillverkning orsakar stora utsläpp.

Text **JOHANNA TILUS** Foto **MARI LAHTI**

IDÉN: Koldioxidsnålt byggmaterial

Betolar beskriver sin Geoprime-lösning som ett tillförlitligt och tryggt alternativ till cement. Den består av aktivatorn Geoprime, som företaget själv utvecklat, och en komponent som härstammar från industriavfall.

"Vi har identifierat flera material som kan användas vid betongtillverkning i stället för cement, bland annat slagg som uppstår som biflöde i stålindustrin och aska från olika förbränningsanläggningar", säger Betolars verkställande direktör **Tuija Kalpala**.

Företagets grundare **Juha Leppänen** uppfann den nya betongtypen när han designade möbler av betong.

"Juha åkte runt på bomässor överallt i Finland med sina möbler och väckte investerarnas intresse. De insåg att

den geopolymerbaserade betongen kan bidra stort till att förändra världen", säger Kalpala.

Betong som möbelmateriel fick ge vika när Betolar grundades år 2016. Fem år senare var det dags för börsintroduktion, och företaget fick nya investerare och ägare.

INVERKAN: 80 % mindre CO2-utsläpp

Cement, som är huvudmaterialet i den traditionella betongen, tillverkas av bland annat kalksten, och dess utvinning slukar en enorm mängd jungfruliga naturresurser. Dessutom ska kalken värmas upp till en mycket hög temperatur, varvid det frigörs stora mängder koldioxid. Cementtillverkningen står för hela sju procent av världens koldioxidutsläpp.

"Med vår teknologi kan koldioxidutsläppen och förbrukningen av jungfruliga resurser minskas avsevärt. Geoprime möjliggör att utsläppen skärs ner med upp till 80 procent. Samtidigt kan vi nyttiggöra material som annars skulle hamna på soptippen."

I praktiken erbjuder Betolar betongtillverkare recept och råvaror för tillverkning av miljövänligare alternativ. Geoprime passar till samma ändamål som traditionell betong.

"Exempelvis kan gruvor fylla underjordiska tunnlar med vårt material. I byggbranschen tillverkar våra partners hållplattor för stora bygghus. Konsumenterna i sin tur kan köpa till exempel

markplattor med lägre koldioxidavtryck till trädgården."

I energibranschen kan materialet användas bland annat i fundament till vindkraftverk och i solpanelramar.

FRAMTIDEN: Fler innovationer

Kalpala tycker att miljö- och klimatvänligare byggande har fått en riktig boost de senaste åren. Som följande siktar Betolar på att lansera sin egen cement. Den innovativa tillverkningsmetoden har redan testats i pilotskala, och resultaten var bra.

"Med vår nya teknologi skulle vi kunna ersätta den kommersiella slagen med ett material som tillverkas direkt av avfall, det vill säga tillverkningsmetoden skulle ha en ännu större inverkan på miljön. Om alla metallverk i världen tog i bruk vår teknologi skulle vi kunna minska världens koldioxidutsläpp med en procent, vilket är avsevärt mycket."

Märkbara resultat skulle ses också på kort sikt, speciellt i gruvor.

"I gruvor uppstår massor av avfall. Vår nya teknologi skulle kunna hjälpa till att utnyttja avfallet lokalt, och man skulle kunna slippa använda traditionell cement helt och hållet."

Betolar avser att kommersialisera sin nya cement de närmaste åren. Företaget ser intressant potential i framför allt Australien, Kanada och arabvärlden.

"Om vi får vår produkt ut på marknaden kan den täcka upp till tio procent av världens cementproduktion", säger Kalpala. ●

Betolar är ett materialteknologiföretag som grundades år 2016 och har som mission att minska koldioxidutsläppen och förbrukningen av naturresurser i bygg- och gruvbranschen. Företagets hemvist är i Kannonkoski, och det har ett dotterföretag i Indien och konsulter på andra håll i Asien. Kunderna är spridda över hela världen. En av de största kunderna i Finland är Outokumpu. Betolar sysselsätter 46 personer.

Betolar letar efter och utforskar outtröttligt nya alternativ som skulle kunna utnyttjas i deras framtida projekt. Tuija Kalpala har arbetat hos **Betolar** i ett och ett halvt år nu, först som operativ ledare och sedan som VD. Dessförinnan arbetade hon i ett tjugotal år med utveckling av förnybara och hållbara energilösningar hos ett finskt energiföretag.

FOTO NIKI SOUKKI

Rabarberdags!

Recept **MINNA RAUTIO-PAKASTE** Foto **MARI LAHTI**

Rabarber är ett säkert tecken på sommar för många. Första skörden blir till en fräsch rulltårta som passar perfekt både till vardags och på festbordet.

Laga kompotten i förväg. Skölj rabarberstjälkarna, skär dem i bitar och lägg dem i en kastrull. Koka på medelvärme tills rabarbern är mjuk. Rör om emellanåt. Tillsätt sockret, vattnet och vaniljsockret. Låt svalna till rumstemperatur och ställ i kylskåp.

Grädda rulltårtsbotten. Vispa äggen och sockret till ett tjockt skum. Blanda de torra ingredienserna och vänd varsamt ner dem i smeten.

Bred ut smeten på ett bakplåtspapper på en bakplåt. Sätt ugnen på 225 grader och grädda i mitten i ca 6 minuter.

Låt botten svalna. Stjälp botten på ett sockrat bakplåtspapper och ta bort pappret som botten gräddades på. Låt svalna i 5 minuter och täck över med ett nytt bakplåtspapper.

Bred på fyllningen. Vispa grädden till ett fast skum. Tillsätt färskosten i ett par omgångar medan du rör om. Bred ut fyllningen på den svalnade rulltårtsbotten. Bred på rabarberkompotten och rulla ihop botten stramt. Slå in rulltårten i ett bakplåtspapper och låt ligga i kylskåp i en timme.

Dags att dekorera. Vispa resten av grädden till ett skum. Smaksätt med socker och spritsa på rulltårten. Sila florsocker på ytan och dekorera med ätbara blommor.

HÄRLIG KLASSIKER

Tidigt på sommaren är rabarbern grön, men du kan ge kompotten lite färg genom att tillsätta ett par jordgubbar. Om du använder rabarber ur frysen så behöver du inte tillsätta vatten i kompotten.

Till en rulltårta (12 bitar) behöver du:

RABARBERKOMPOTT:

1 l (ca 400 g) rabarber
1 ½ dl socker
½ dl vatten
1 tsk vaniljsocker

RULLTÅRTA:

4 ägg
1 ½ dl socker
1 d vetemjöl
1 dl potatismjöl
1 tsk bakpulver
½ tsk malen kardemumma

FYLLNING:

2 dl rabarberkompott
1 dl vispgräddade eller växtbaserad gräddade
1 pkt (200 g) vaniljfärskost eller ett växtbaserat alternativ

DEKORERING:

1 dl vispgräddade
1 tsk socker
florsocker
ätbara blommor

**VASA
ELEKTRISKA**

VINN

EN ÖVERBRA VIP-UPPLEVELSE PÅ VAASA FESTIVAL!

**Vi lottar ut två st. VIP-paket för fem
personer för varje festivaldag!**

Vill du uppleva en toppen festivaldag med ditt eget gäng?
Nu har ni chansen att vinna biljetter till sommarens mest
minnesvärda kväll på Vaasa Festivals VIP-område!

Priset innehåller:

5 ST. VIP-BILJETTER TILL VAASA FESTIVAL

för valfri dag 31.7–2.8.2025 (tors., fre. eller lör.)

- VIP-biljetten innehåller: VIP-ingång, gratis garderob, egna vattentoaletter och så klart en fantastisk utsikt till scenen från festivalens bästa platser!

Delta i tävlingen nu och vinn en oförglömlig
festivalupplevelse för dig och ditt gäng!

Obs! Vaasa Festival har en åldersgräns på 18 år.

Delta på adressen
vasaelektriska.fi/festivaltavling

Tävlingens regler: Tävlingstiden är 11.6–6.7.2025. Observera att för att lösa ut priset måste du svara på vårt telefonsamtal eller meddelande inom tre (3) vardagar. Om vinnaren inte kan nås inom tre (3) vardagar baserat på givna kontaktuppgifter, lottas priset ut på nytt. Deltagande i utlottningen förutsätter att du är minst 18 år gammal. Anställda inom Vasa Elektriska-koncernen och familjemedlemmar som bor i samma hushåll kan inte delta i tävlingen. Vi lottar ut totalt 6 st. VIP-paket för 5 personer (totalt 30 biljetter). Värdet av ett pris är 549,50 €. Priset kan inte bytas ut eller lösas in mot pengar. Läs de fullständiga tävlingsreglerna för Vasa Elektriska-koncernen på adressen vasaelektriska.fi/lotterireglerna.